

Språklig oppmerksom undervisning

«linguistically responsive teaching»

Norskkonferansen 2025

www.hannehaugli.no

Språklig heterogene klasser

- ulik sosioøkonomisk bakgrunn
- ulik skolebakgrunn
- ulik kulturell bakgrunn
- ulik språklig bakgrunn

Dermed

- ulike erfaringer, kunnskaper og referanser
- ulik erfaring med skrift, ulike læringsstrategier
- ulike repertoar av uttryksmåter
- ulike språkferdigheter muntlig og skriftlig

Haugli (2024, s. 13)

Lærere i språklig heterogene klasser trenger

- sosiolingvistisk bevissthet
- et ressursyn på mangfold
- et positivt syn på L2-innlærere
- kunnskap om elevers bakgrunn og ferdigheter
- kunnskap for å identifisere utfordringer i tekster
- kunnskap om andrespråklæring
- evne til variert stillasbygging

„Komplekse og sammensatte språkrelaterte kvaliteter“

Lucas & Grinberg (2011). A framework for preparing linguistically responsive teachers.

Redskaper til å demokratisere klasserommet

1. Se læring som en sosial prosess. Lev Vygotskij
2. Se utdanning som en pedagogisk diskurs. Basil Bernstein
3. Vise hvordan vi tilpasser språk etter sammenheng. M. Halliday

Tankegods fra Bernstein, Vygotskij og Halliday gir oss et læringssyn, språksyn og elevsyn som oppfordrer til dialogisk, eksplisitt, inkluderende, modellerende og støttende undervisning i alle fag.

Rose (2016). Demokratisering af klasserummet.

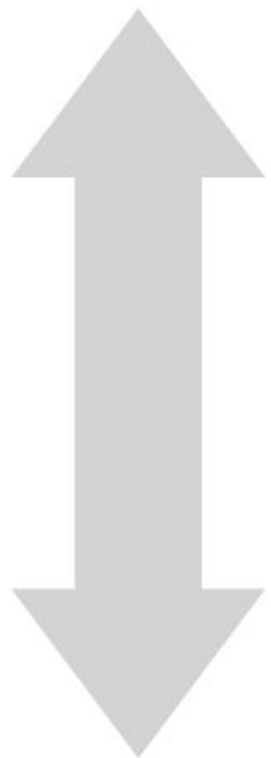
1. Et sosiokulturelt syn på læring

- Læring gjennom deltakelse i sosiale praksiser.
- Vi sosialiseres inn i faglige diskurser/samtaler.
- Tanke og språk er uløselig knyttet sammen.
- Verbalspråk – viktigste redskap for å formidle mening.
- Stillasbygging – midlertidig støtte for å klare mer.
- Læring i den nærmeste utviklingssonen (ZPD).

Lev Vygotskij, russisk psykolog (1896-1934)

Planlagt støtte

**Interaksjonell
støtte**

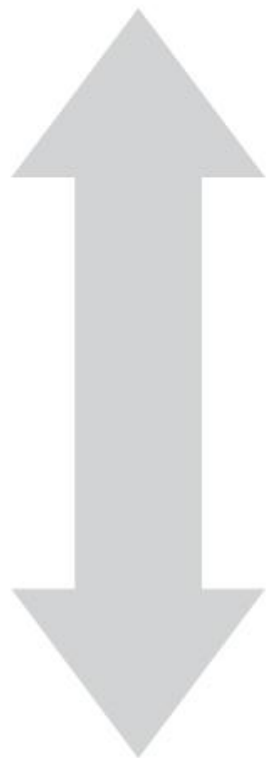

Bevisst valg av mål, tema, tekster, oppgaver, tidsbruk osv.

Planlegge språkbrukssituasjoner og aktiviteter for hver økt.

Haugli (2024, s. 32), etter Polias m.fl. (2017)

Planlagt støtte

**Interaksjonell
støtte**

Bevisst valg av mål, tema, tekster, oppgaver, tidsbruk osv.

Planlagte språkbrukssituasjoner og aktiviteter for hver økt.

Variert visuell og auditiv støtte ved behov underveis.

Haugli (2024, s. 32), etter Polias m.fl. (2017)

2. Mestre ulike språklige koder og registre

- *Commonsense knowledge uttrykkes annerledes enn educational knowledge.* Noen elever har fordeler i skolen fordi de gjenkjenner den språklige koden hjemmefra. Basil Bernstein, britisk utdanningsforsker
- *Det tar mye kortere tid å mestre et hverdagsspråk enn å utvikle kunnskapsspråk på andrespråket.* Jim Cummins, kanadisk forsker på flerspråklighet
- Mer eksplisitt undervisning er nødvendig for å inkludere alle elever i den pedagogiske diskursen i klasserommet. David Rose, australsk utdanningsforsker

Utvikle kunnskapsspråk i alle fag

Hverdagsspråk

Hverdagslig, konkret, spesifikt
Personlig, likeverdig, uformelt
Dialogisk, muntlig
Språket ledsager handling

Den sitter fast i den.

Kunnskapsspråk

Teknisk, abstrakt
Upersonlig, distansert, formelt
Monologisk, skriftspråklig
Språket står på egne ben

Jern er magnetisk.

Magneten tiltrekker seg metall.

Språklig register fra hverdagsspråk til kunnskapsspråk (Haugli, 2024, s. 27), etter Polias m.fl. (2017).
Magneteksempel fritt etter Gibbons (2016, s. 23).

3. Et sosiokulturelt syn på språk

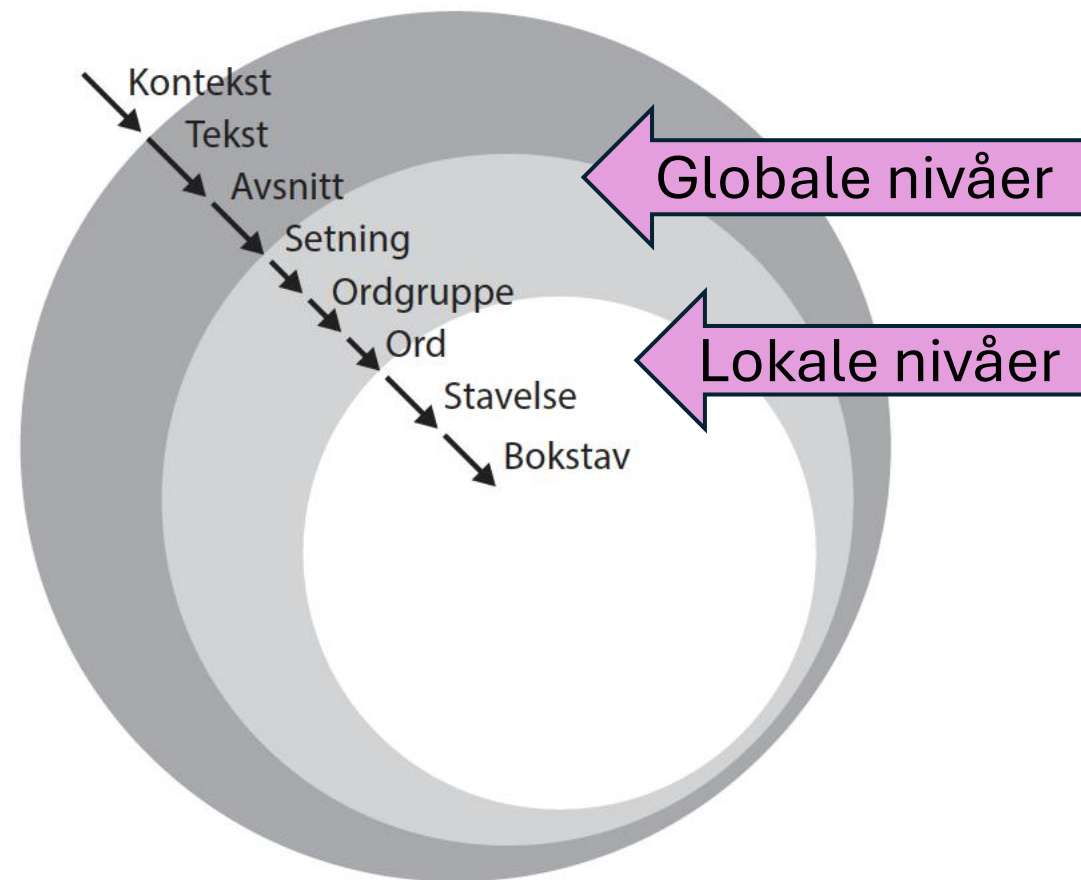

- Alle ytringer skjer i en situasjonskontekst preget av en kulturkontekst.
- Vi tilpasser språkbruken etter hensikt og sammenheng. Vi trenger et språklig repertoar for å kommunisere effektivt.
- SFL (systemisk funksjonell lingvistikk) tilbyr didaktiske redskaper for å tydeliggjøre hvordan vi uttrykker oss i ulike sammenhenger.
- Blant annet tre sentrale setningsledd: **prosess (verbal)**, **deltaker (subjekt, objekt)**, **omstendighet (adverbial)** (teorien omfatter mye mer).

MAK Halliday, britisk lingvist (1925-2018)

Språklig oppmerksomhet

- Rette fokus mot språklige enheter på lokale og globale nivåer i tekster.
- Inkludere elever i samtaler om ord og uttrykk, språklige bilder, formuleringer.
- Modellere fagspesifikke uttryksmåter.

Haugli (2024, s. 60)

Språklig oppmerksomhet gir økt språklig bevissthet

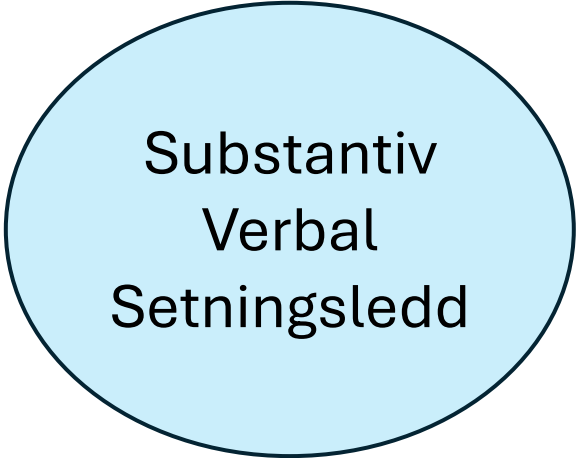
- Sammenligne, nyansere.
- Oppdage mønstre, likheter, forskjeller.
- Sette ord på hva som finnes og hva som mangler i tekster.
- Metaspråk som redskap.

Haugli (2024, s. 31)

Hva er metaspråk?

- Språk for å snakke om språk
- Felles metaspråk = redskap for å utforske tekster

- Stortingets oppgaver som nasjonalforsamling er nedfelt i Grunnloven § 75.
- **Stortingets oppgaver** som **nasjonalforsamling** er nedfelt i **Grunnloven** § 75.
- Stortingets oppgaver som nasjonalforsamling **er nedfelt** i Grunnloven § 75.
- **Stortingets oppgaver som nasjonalforsamling er nedfelt i Grunnloven § 75.**

Substantiv
Verbal
Setningsledd

Ulike typer grammatikk – ulike typer metaspråk

Tradisjonell grammatikk

Språkssystem:

- Ordklasser (substantiv, verb, adjektiv, osv)
- Setningsledd (subjekt, verbal, objekt osv)
- Verbtider (nåtid, fortid, framtid)
- Former av subst./ adj. (entall, flertall, ubestemt, bestemt)

Tekstgrammatikk

Tekststruktur:

- Overskrift
- Innledning
- Hoveddel
- Avslutning
- Avsnitt
- Klassifisering
- Beskrivelse
- Orientering
- Hendelse

Funksjonell grammatikk (SFL)

Språkbruk i tre dimensjoner:

- Innhold (**prosess**, **deltaker**, **omstendighet**)
- Relasjon avsender - mottaker (modus, modalitet, evaluerende språk)
- Tekstuell utforming (tema-rem, temautvikling, tekstbinding, organisering)

SFL-pedagogikk kan sammenfattes med ordene til Halliday (1993): «Å lære er å lære språk, å lære gjennom språk og lære om språk»

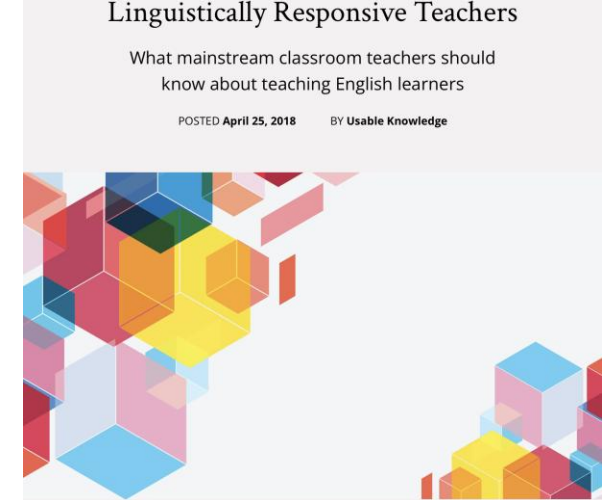
Mulvad (2016, s. 14)

Språklig oppmerksom undervisning

Lærere i alle fag trenger å

1. kjenne elevers språklige og akademiske bakgrunner.
2. kjenne språklige utfordringer i tekster og oppgaver.
3. ha ferdighetene til å støtte elevers forståelse, deltagelse og språkproduksjon.

Lucas, Villegas & Freedson (2018). Linguistically responsive teachers.

Referanser

- Gibbons, P. (2016). Styrk sproget, styrk læringen. Sproglig utvikling og stilladsering i det flersprogede klasserum. (2. utg.). Samfundslitteratur
- Haugli (2020). Støttende skriveundervisning. Phd. Universitetet i Oslo.
<https://utdanningsforskning.no/contentassets/6156149cc1a545e3bc1657c02516f6d8/avhandling-haugli-003.pdf>
- Haugli, H. (2024). *Språklig oppmerksom undervisning*. Fagbokforlaget.
- Lucas, T., Villegas, A. M. & Freedson, M. (2018). Linguistically responsive teachers.
<https://www.gse.harvard.edu/ideas/usable-knowledge/18/04/linguistically-responsive-teachers>
- Magnusson, U. (2013). Skrivande på ett andraspråk. I K. Hyltenstam & I. Lindberg (Red.), *Svenska som andraspråk: I forskning, undervisning och samhälle* (2. utg., s. 633–660). Lund: Studentlitteratur.
- Mulvad, R. (2016). Sprogbaseret pædagogik. Genrepædagogik. *SPROGforum: Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik*, 22(63), 12–23. <https://tidsskrift.dk/spr/article/view/102783>
- Polias, J., Lindberg, I. & Rehman, K. (2017). *Støttning på olika nivåer*. Skolverket.
<https://larportalen.skolverket.se/api/resource/P03WCPLAR087554>
- Rose, D. (2016). Demokratisering af klasserummet. I: Christensen, M. (red.) *Genrepædagogik og andre nye veje i læse- og skriveundervisningen*. Hans Reitzels Forlag.
- Systemisk Funksjonell Lingvistik i Professionerne <https://www.sprogbaseretlaering.dk>